

Csikász István

Gélyi János levele

Meghagyva teljes eredetiben, csupán csak egynéhány gyarló hibát kijavítva, pontokat, vesszőt elhelyezve és nagybetűt a képzelt mondat elejére kanyarítva úgy, hogy egynémely helyeken a szólás, tájmodor szerinti írást nem változtatva.

Első ízben közzé téve 1997-ben, Mikszáth Kálmán születése 150. évfordulója alkalmából – a lajstromozó levéltáros által.

(Mikszáth Irattár: 1909./47.sz. november 11.)

Tekintetes Uram!

Már én magam igen nagy tisztelettel kérek bocsánatot, hogyha netalán megzavarnám otthoni békéjében az Urat e levelemmel, de nem bírja a sok súlyokat hordozni sem az a megbolondult szívem, sem az a háborodott elmém, mert hogy igen régen történt az, ami történt.

Azóta itt vagyok nyomorékon, kolduskenyéren, meg félszemre megvakultam, azzal is vérágassan, mert hogy az az egyik látó szemem is csak annak a Vér Klárának veres haját látja minduntalan.

Most sem is én írok, hiszen a tentaceruzát a félig béna kezem se foghatja a három maradék ujjaimmal. Hanem is mondom tollba volt katona cimborámnak, idős Bacsó Bence vadkerti molnárnak ezeket a nehéz szavakat.

Mert én vagyok az a Gélyi János, akit az Úrnak meg tetszett írni a szegedi könyvébe, mit is a falunkban kézzől kézre adtak, s az eset miatt engöm zaklattak vele, nekem mondta mindenki, hogy hát az író úr téged irt meg Jani, meg még a Klári neve is ki van nyomtatva a könyvbe. Unszoltak, olvasnám mán el. De hát nehezen olvasok. Azokat az apró bötüket nem is fogja az az én egyik szemem.

Meg nem is akartam tudni, mi az. Meg aztán féltem is tőle. Mert azt gondultam, hogy megin megtörténik az az eset, amire egész nyomorult életemnek teljes nehezzével köll gondolni nekem állandóan. Amit is nem akarok. Amitül odzkolódom is, oszt mégis csak az lük-tet az emléközetömbö. Mire aztán ráadtam magam, hogy a szomszéd iskoláslyánka, a Bede Erzsi mégis fölolvasta neköm négy évre a könyv után az írott történetet – mellyik aztán csonkán rútol abba van hagyva –, hát akkor megin fölszakadt bennem az egész. Mert azt lehet gondolni, hogy ott vesztünk mindahányan.

Pedig nem úgy volt, mint ezt jelen levelem is tanusítja.

Azért azóta fontolgattam, megírom-e ezt a replikát a Tekintetes Mikszáth író úrnak Horpácsra az uradalomba, de mivel már hogy öreg ember vagyok, 67 éves, oszt készülök az Úristen ítélőszéke elé elszámolásra, ősz fejjel, meghajlottan, féltérden s bottal járva bizony, hát üzentem a Bacsó komámnak, gyűjjön az ágyam széldeszakájára, fogjon kockás papírt a kalendáriombul, s mit mondok, írja meg az Úrnak mégis csak. Mert azt muszáj.

Ha válasz se jön, az se baj.

Csak ami megtörtént, derüljön föl az igazság az utolsó kenet előtt legalább.

Mikor beszakadt velünk a szekér a mélységbe, egy igen nagy sziklán megpördülve, s oldalt fordult a levegőbe, én kitártam a karomat, mintha már-a halált magát akartam volna átölelni, s hiába ráncigáltam volna a Klárit magamval, az csak görcsösen kapaszkodott a baloldali első löcsbe, én meg röpültem is, mint a szárnyas angyal, vagy a lőtt madár. Oszt másra nem emlékszek, hogy mi ért. Csak arra, hogy pályinkát érzek, nyomkodják a számba. Mennyi idő teltet, mennyi se, én nem tudhatom. Hangokat, meg kijabálásokat hallottam, s csak észre vöttem, hogy veszem a lélekzetet – de nem érzek semmimet. Nyittam volna szemem, amellyik is nem volt – amellyik meg volt a világra nyilott, az meg bár ne nyilott volna. Mert az arcomba nézett annak az asszonyt csábító, cifraszűrös juhászbojtárnak, a Csipke Sándornak a kék világító szeme, ki miatt mindezen rettenetes dolog mivelünk történt.

Zsibogni kezdett volna bennem az élet, de azt gondultam, hogy már tán a másvilágon vagyok, testem nincsen is. Mit hamarost éreztem, van mégis, mert szakító fájás, egymerő nyilallások ébresztettek világra beszéd nélkül, mert csak a vér, meg a Vér Klára neve bugyogott a számba. Az a Csipke Sándor meg csak nézett-nézett a kékítő szemeivel, s egyszer csak ezt kezdte mondani nekem:

– Nyakára szegett annak a szekérlöcs két ága, s földbe gyürte ottan, ahol leszakadott rá a nagy szekered, Jani...

Mondta nekem ezt, és a szeméből kék könnyek csurogtak lefelé.

Aztán így folytatta:

– De hát... nekem is van olyan fájdalmas, mint neked, mert a tied már legalább volt... az enyim meg csak lehetett volna. Ezt így megmondom őszintén, mielőtt a Szent Mihály lovára tennének, mer nem úgy nézem, hogy megmaradsz. Ezt meg köll tudnod, hogy az én szívemet se nyomja egy életem át a bánat, a furdalás, meg a szégven, se a falubeliek előtt, se előtted, se az Úristen előtt, mert ezt kívánja a böcsület. A Klári meg... szörnyet halt a szegény nyomba, s nem szenvedett semmit, mert hozzá rohantam le a sziklákon legelébb. Magam is széjjelverve magamot. Mivel meg már úgyis meghótt... mink meg békülünk ki

egymással... te se bünnel kocogtass a Szent Pétör kapuján! Még szerencse, hogy utánatok rohantam, mivel elkaptam egy szemed villámát ott az útszélen véletlenbe, hát sejtettem, nem jó lesz. Hallottam a lónyeringést, a sziklák között verődő szereket, a recsegést, ropogást, s itt fölkiabáltam a favágókat, meg azt a két vadászt, hát... itt vagyunk, dicsértessék a Jézus Krisztus... – ezeket mondta nekem az a Csipke Sándor.

Mire én két lövést hallottam. Ezek voltak a Tündér, meg a Báró, ahogy később elmondták nekem, mert a Bokros a nyakát szegte, a Villámot meg szügyön bökte a kocsirúd. Én mégse éreztem fájdalmat a szívemben miattuk, ezt nem értettem meg soha. Csak az az édes illat volt mellettem a levegőben, ami a Klára hajáról maradt rajtam, meg a vérem íze a dagadott nyelvemen, törött állkapcsomban. S osztán a favágók gallyakból meg lombokból csinált hordágyon elvittek engem, összetörött embert, de én erről mit se tudtam, mert elvesztettem az eszméletemet. Így kerültem a gyarmati ispotályba, ahol is eppenhogy kijavítottak valahogyan, ahogyan tudtak, de hát megmaradtam. Bár ne maradtam volna.

Térdben bénult, rövidebb lábam lett aztán, így büntetett az Úristen, mert hogy akkor azon az éjszakán ezzel a jobb lábbal léptem át a Vér Klára küszöbét a malomnál, az őrlés végeztével – mikor is visszafele folyt a Bány pataka énmiattam... A törött állkapcsom el van ferdülve alul meg, hiába-bújtattam nagy titkoló bajusz alá, s hiába növeltem rá sűrű hosszú szakállat is. A falatot felire harapom csak, mert már fogam meg az nincsen – tizen-négy kiment a szakadékba s a földet kaparja, harapja csak a Klári szétterült veres haja körül. És hát a kacsingató jobb szemem világa...? Az is a mélységben lobog, mint egy lánglidérc, ott maradt, s ottan keresgéli a Klárit végestelen végig a bokrok, cserjék meg a nagy kövek között, amíg világ a világ. Mert az elmondásból tudtam meg, hogy kiverte a bodzafa ága, ami megfogott a leszakadáskor, mert aztán onnan estem arra a rengeteg kukoricaszárra, mit is az a gondatlan meg részeges Striho Jano bedobált a Csucsá hegy szakadékába, ami a kenderáztató fölött, a tető fele van. Az az eset megtörtént. Így maradván meg én az életnek, mit is a Tekintetes Úr meg nem írott, mert ha utóbb meg is tudta a sok pletykák által, már talán röstellette, de inkább nem is akarta, az az én gyanusításom, bár azér nincs befejezve ez a mink esztünk...

Aztán három hónapra rá jöttek ám a csendőrök, s vittek mindjárt a kékkői szolgabíróhoz, a Mauks Mátyás Úrhoz engem gyilkosság miatt az ügyész elé. Kivántam is: csak akasszanak föl, mint a Sisa Pistát, mert a Vér Klára, meg a négy paripám nélkül mit se, krajcárt se ér az én életem. Hát mégse így lett.

Kimondta a Mauks Főszolgabíró Úr, hogy át van minősítve balesetre a gyilkosság. Az a Csipke Sándor is tanú volt a tárgyaláson, s az is mindig csak azt vallotta, hogy megbokrosodtak a lovak, s elragadták a szekeret, szentül esküszik a Szűzmáriára, mert ő mindent látott. Mit látott, mit látott, azt ő mondhatja, még a Gondviselő se vonhatja érte felelősségre, hanem mink ketten tudjuk a valóságos igazságot. Aztán fölmentettek engem, azon a szón, ahogyan ő vallott. Az egyetlen szemtanú.

De nekem az élet nagyobb halál lett, mint az akasztás.

Itt is én a pokolban vagyok, a másvilágon.

Mert bizony én az ápoló priccsről írom ezt a levelet, amelyen is mindenféle csigákra fölakasztgatva fetrengettem. Mert bizony én abból a rettenetesen tátongó, mély szakadékból

írom ezt a levelet. A kimúlt, gőzölgő lovaim hátáról, a széttört szekérből, meg a bodzafa kuszált lombjaiból, az azott rengeteg kukoricaszárral írom a Tekintetes Úrnak ezt a levelet.

A Vér Klára gyönyörűszip vörös hajszálának tentájával írom ezt a levelet. A magam vérivel, az már semmi. Ami a legnehezebb az, hogy nem tudom feledni az emlékezetemmel, ezért az én egész nyomorék életemmel írom ezt a leveletemet.

Mert asszony nekem soha át nem lépte a küszöböt többet, és nem jött a házhoz. Kis családok nem futkosnak mellettem, fiúcskák s lánykák se. Magamban vagyok, s negyvenkét éve hordom azt a szekérvágtát, mindennap evilágról, mindennap a túlvilágra, meg az én üres lelkem meg szívem az maga az a szakadék.

Ritkán nyikordul meg a kiskapu. Egy-egy gyerek, ha jön. Ezt-meg-azt küldött az anyja. Kóstolót disznótorból, aratós lángost, karácsonyi buktát. Aztán ez a békés Csipke Sándor, ki miatt történt minden akkor, ez is csak öreglegény maradt. Hoz ide bort nekem néhány napján, jó nyéki bort az elvadult udvaromba. Mert itt lovak többet nem kapartak indulhatnékra, az istállót gaz verte föl. Csak pár tyúk, s egy kecske unatkozik a napon. Olyan ez az én házam, ahol pokol tüzét gyújtja a nyár, ahol temetőbe csalogat engemet az ősz, ahol a kemence is félálomban szuszogja végig a telet, ahol könnyes harmatot harmatoz a tavaszi zsibavirág, ahol ki van irtva a mályvarózsa bokra, ahol egy ágy van, mert a másikat szétvertem baltával meg cséphadaróval.

De minek irt meg engem a Tekintetes Úr?

Mert azóta minden vasárnap, ha a miséről hazabattyogok féllábasan a botommal, s kiülök az orgonabokor alá, mit a Klári palántált oda, a kispadra mellém ül egy iskolásgyerek, mikor melyik, s föl köll olvasni nekem a Tekintetes Úr történetit.

Ami meg nem az én történetem.

Hanem a Tekintetes Úré.

Mert hogy nem féltem a vágtába, meg a halálba indulva, azt jól megírta.

Mert ebből az gvön ki, hogy bezzeg a szercelem nagyobb úr, mint a halálfélcelem.

Hát ez így jól is volna.

De én meg azt üzenem Horpácsra, hogy az életben hagyás nagyobb büntetés az akasztófánál.

Én csak tudom.

Hát ezért haragszok magára, Tekintetes Úr.

Mert ezt írja meg a könyvében, ha tudja.

Hát ez az igazság a két mályvarózsával, meg a lovaimmel.

De leginkább csak a Vér Klárával, meg énvelem.

Most meg, hogy ezt a levelet irtam magának, talán meg is könnyebbültem egy kicsinyég. Mert az adósságot le köll róni.

Évvel zárom soraimat, én

G. J.

Gélyi János